

РОЗВИТОК ПРАВОВИХ ОСНОВ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ХЕДЖУВАННЯ РИЗИКІВ АПК В УКРАЇНІ

DEVELOPING LEGAL FRAMEWORKS FOR HEDGING RISK IN UKRAINIAN AGRICULTURAL MARKET

В статті розглянуто правові основи функціонування ринку хеджування ризиків в агропромисловому комплексі України. Проаналізовано законодавче трактування поняття «ризик» та визначено механізм управління ризиком в агропромисловому комплексі України. Систематизовано нормативно-правові інструменти хеджування ризиків агропромислового комплексу та визначено перелік нормативно-правових документів, що регулюють відносини з аграрного страхування. За результатами дослідження запропонована розробка та впровадження Державної програми забезпечення страхування в агропромисловому комплексі України, що надасть змогу підприємствам уникнути окремих ризиків чи суттєво послабити їх негативні наслідки. Розвиток правових умов хеджування ризиків в агропромисловому комплексі України є перспективним напрямком подальших досліджень і потребує розробки новітніх підходів до запобігання прояву негативних змін, які дозволять забезпечувати необхідний рівень ефективності господарської діяльності.

The article discusses the legal basis for the functioning of the market risk hedging in the agricultural sector of Ukraine. Analyzed legislative interpretation of the concept of «risk» and determine the mechanism of risk management in the agricultural sector of Ukraine. Systematized legal instruments hedging agriculture and a list of legal documents regulating relations on agricultural insurance. The study proposed the development and implementation of the State program to ensure security in the agricultural sector of Ukraine, which will allow businesses to avoid certain risks or significantly reduce their negative effects. The development of the legal conditions of risk hedging in the agricultural sector of Ukraine is a promising direction for further research and requires the development of new approaches to the prevention of adverse changes that will provide the necessary level of economic efficiency.

Ключові слова: ризик, біржа, страхування ризиків, форвардний контракт, хеджування, ф'ючерсний контракт, похідні фінансові інструменти.

Keywords: risk, exchange, risk insurance, forward contracts, hedging, futures, derivatives.

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Ефективне функціонування аграрного ринку вимагає від підприємств постійного і безперервного створення протекціо-

ністських бар'єрів для протидії впливу чинникам зовнішнього середовища. Оскільки зміни цих чинників мають подвійний різнонаправлений вплив (як позитивний, так і негативний) на діяльність господарюючого суб'єкта,

Дмитро Усатий
аспірант
кафедри
Фінансові ринки

Микола Гапонюк
к.е.н.,
професор,
завідувач
кафедри
Фінансові ринки,
ДВНЗ «Київський
національний
економічний
університет
імені Вадима
Гетьмана»

Dmytro Usatyi
postgraduate
Department
Financial markets

Mykola Gaponyuk
PhD, professor,
SHEI «Kyiv
National
Economic
University named
after Vadym
Hetman»

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ

то виникає об'єктивна необхідність запровадження певних процедур врахування ризиків при формуванні ефективних механізмів управління підприємствами аграрного сектору.

Агропромислове страхування – один із найефективніших способів управління ризиками. Воно дозволяє найбільш доцільним чином враховувати інтереси всіх учасників агропромислового ринку та держави. Саме держава виступає в цьому процесі стороною, основним завданням якої є гарантування стабільного зростання економіки країни та добробуту громадян.

Сучасний стан агропромислового комплексу, рівень його розвитку та притаманні йому ризики визначають необхідність формування комплексного підходу до його побудови, що передбачає законодавче оформлення взаємодії усіх учасників агропромислового страхування – підприємств, страховиків та держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема вивчення сутності ризиків агропромислового комплексу в контексті зменшення їх впливу приділяється увага багатьох авторів. Так, Д. Голімбіовський вивчає сутність цінового ризику та стратегії щодо його управління [1]. О. Лабурцева розглядає ціновий ризик в контексті трьох складових: інвестиційного ризику, ризику ліквідності та ризику хеджування [2]. Що ж стосується методів хеджування цінових ризиків, то дана проблема розглядається у працях М. Кудрявцева [3], Джона Ф. Маршалла (John F. Marshall), Випула К. Бансала (Vipul K. Bansal) [4].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте при досить широкому спектрі наукових і практичних розробок вчених, при усій значущості цих робіт, залишається багато дискусійних питань, що потребують подальших глибоких комплексних досліджень з урахуванням розвитку ринкових стосунків та регіональних особливостей відтворювальних процесів. Однією з таких проблем є визначення правових основ функціонування ринку хеджування як однієї з форм страхування в агропромисловому комплексі України.

Формулювання мети і завдання дослідження. Метою дослідження є

визначення правових основ функціонування ринку хеджування як однієї з форм страхування в агропромисловому комплексі та науково-методичного обґрунтування значення захисту підприємств агропромислового сектору в стабілізації їх функціонування. Особливу увагу приділено визначенню раціональних та прийнятих для агропромислових підприємств підходів страхування ризиків.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Врахування ризиків у процесі формування та розвитку механізмів управління агропромисловими підприємствами потребує чіткого визначення не лише самої природи ризику, а й передбачення можливих наслідків їх прояву. Тому першочерговою є необхідність визначення самого поняття ризику, його сутності та змісту.

Поняття «ризик» розглядається багатьма авторами різних суспільно-економічних наук. Крім того, тлумачення терміну є законодавчо закріпленим та має, на думку законотворців, чітко визначений зміст (табл. 1).

Слід зазначити, що у таблиці 1 представлено не всі можливі варіанти визначення означеного поняття, проте, вивчаючи інші трактування, ми дійшли висновку, що вони в більшій або меншій формі повторюють наведені в таблиці.

Так, вивчаючи сучасне законодавство, слід підкреслити, що тлумачення поняття «ризик» відбувається залежно від потреби конкретної галузі, та відсутнє певне узагальнене визначення, що охоплювало би всі суттєві аспекти природи ризику.

Одним з дієвих механізмів управління ризиками є хеджування, даний вид страхування цінових ризиків та курсової нестабільності успішно використовується підприємствами та організаціями різних галузей економіки. Пошуком шляхів мінімізації ризиків цінової та курсової нестабільності займаються вже багато років. Зростання ціни та наявність курсових різниць на фінансових ринках стало причиною зародження й розвитку сучасних інструментів хеджування. Страхування фінансових ризиків (хеджування) з'явилося внаслідок інтенсифікації операцій на фінансовому

Законодавче трактування поняття «ризик» [5]

№	Нормативно-правовий документ	Тлумачення поняття «ризик»
1	«Про об'єкти підвищеної безпеки»: Закон України від 18.01.2001 р. № 2245-III [6]	Ризик – ступінь імовірності певної негативної події, яка може відбутися в певний час або за певних обставин на території об'єкта підвищеної небезпеки і/або за його межами
2	«Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності»: Закон України від 01.12.2005 р. № 3164-IV[7]	Ризик – можливість виникнення та вірогідні масштаби наслідків негативного впливу протягом певного періоду часу
3	«Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»: Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V [8]	Ризик – кількісна міра небезпеки, що враховує ймовірність виникнення негативних наслідків від здійснення господарської діяльності та можливий розмір втрат від них
4	«Про введення в дію Державних гігієнічних нормативів «Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97)»: Постанова Міністерства охорони здоров'я України від 01.12.1997 р. № 62 [9]	Ризик – кількісна міра (імовірність) завдати шкоду внаслідок певних подій, в тому числі внаслідок опромінення.
5	«Про затвердження Правил Національної системи масових електронних платежів»: Постанова Національного банку України від 10.12.2004 р. № 620 [10]	Ризик – можливість виникнення певної події, настання якої призводить до фінансових чи іншого виду втрат членів та/або учасників платіжної системи
7	«Про затвердження Вимог до оцінки безпеки атомних станцій»: Наказ Державного комітету ядерного регулювання України від 22.09.2010 р. № 124 [11]	Ризик – математично виражене очікування негативних наслідків від діяльності, що проваджується

ринку та необхідністю забезпечення належної ліквідності активам. В другій половині минулого століття в світі відбувалося масове застосування специфічних (похідних) фінансових інструментів – деривативів. Розвиток ринку перехідних цінних паперів був зумовлений поглибленням інтеграційних процесів, створенням фінансових інституцій, проривом у моделюванні економічних процесів ціноутворення за допомогою інструментів математики та інформаційних технологій.

Нормативно-правові документи, що були видані, свідчать про розуміння на рівні всіх гілок влади значимості системи страхування ризиків агропромислового комплексу для стабільного економічного зростання країни і зростання добробуту її громадян, та, відповідно, про наявність об'єктивної потреби у наданні державної підтримки товаровиробникам через систему страхування ризиків - хеджування.

Важлива роль хеджування як одного з факторів, що сприятиме розвитку

агропромислового комплексу, відмічена Державною програмою розвитку українського села на період до 2015, що затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 року №1158. [12]

Для впровадження та функціонування в Україні ринку хеджування ризиків агропромислового комплексу цією програмою передбачено запровадження системи торгівлі деривативами (форвардними та ф'ючерсними контрактами, опціонами) [2].

Слід відмітити, що узагальнюючою рисою українського ринку похідних фінансових інструментів є «нерозвиненість». В таких умовах системоутворюючим завданням стимулювання ринку хеджування є розвиток правових основ функціонування ринку похідних цінних паперів, що дасть змогу мінімізувати існуючі ризики агропромислового комплексу.

Якщо розглядати існуючий спектр проблем, через призму нормативно-правового регулювання, то можна виділити

перелік проблем, які перешкоджають розвитку українському ринку хеджування ризиків в АПК. При чому класифікація цих проблем можлива, як відносно проблем фондового ринку загалом, так і суто специфічних проблем, які притаманні ринку деривативів.

Що стосується загальних проблем фондового ринку, що стримують функціонування ринку хеджування ризиків АПК, то тут головними є:

слабка розвиненість ринку похідних фінансових інструментів та низький рівень їх ліквідності;

складність доступу до торгівлі на фондових біржах.

Специфічні питання функціонування ринку хеджування ризиків АПК пов'язані з недосконалістю та частковістю регулювання правовим полем функціонування ринку деривативів. Серед основних стримуючих проблем виділяють відсутність єдиного трактування визначення «похідних фінансових інструментів», відсутність їх класифікації, порядку обігу та оподаткування.

До сьогодні у вітчизняному нормативно-правовому полі не існує єдиного визначення поняття «похідний фінансовий інструмент». Зокрема, у Цивільному кодексі України [13] та Законі України «Про цінні папери та фондовий ринок» [14] використовується термін «похідні цінні папери» - це такі, механізм випуску і обігу яких пов'язаний з правом на придбання чи продаж протягом терміну, визначеного договором (контрактом) цінних паперів, інших фінансових та/або товарних ресурсів.

У Податковому кодексі [15] використовується термін «дериватив», який визначається як стандартний документ, що засвідчує право та/або зобов'язання придбати чи продати у майбутньому цінні папери, матеріальні або нематеріальні активи, а також кошти на визначених ним умовах. Стандартна форма деривативів, порядок їх випуску та обігу визначається та регулюється законодавством. До деривативів Податковим кодексом віднесені наступні фінансові інструменти: своп, опціон, форвардний контракт, ф'ючерсний контракт (ф'ючерс).

У Законі України «Про цінні папери та фондовий ринок» наведено

класифікацію цінних паперів, в якій виокремлено групу «похідні цінні папери», але не наведено переліку видів цінних паперів, що належать до цієї групи. [14]

З метою подолання наявних суперечностей трактування поняття «похідного фінансового інструменту» слід розробити єдину систему ознак, які ліквідують протиріччя у визначенні економічних категорій, та можуть бути кваліфікаційними ознаками при визначенні економічної сутності контракту за деривативами.

Отже, для хеджування необхідно підібрати такий інструмент, що векторно буде протилежним оціненому ризику. Основними інструментами, що використовуються для хеджування є біржові та позабіржові контракти.

Відносини по хеджуванню ризиків у сфері агропромислового виробництва зараз регулюються Законом України «Про страхування» [16]. В статті 7, пункт 11 даного Закону визначено, що «страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень державними агропромисловими підприємствами, врожаю зернових культур і цукрових буряків підприємствами всіх форм власності віднесено до видів обов'язкового страхування».

Окремо регулювання особливостей аграрного страхування встановлене у Законі України «Про державну підтримку сільського господарства в Україні» [17]. Однак таке регулювання виявилось недостатньо ефективним, що спричинило ухвалення цілої низки програмних документів Кабінету Міністрів України та Указу Президента України № 890/2007 «Про деякі заходи щодо розвитку ринку зерна» від 18 вересня 2007 року. [18]

Опосередковано відносини з аграрного страхування регулюються на сьогодні також:

- частиною другою статті 17 Закону України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» [19], згідно з якою колективні сільськогосподарські підприємства мають право самостійно обирати страхові організації;

- частиною третьою статті 23 Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» [20], згідно з якою сільськогосподарський кооператив може

**Нормативно-правові інструменти хеджування ризиків
агропромислового комплексу України**

Юридична форма контракту	Визначення	Правова сутність
Форвардний контракт	Позабіржовий договір між покупцем і продавцем, умови якого передбачають зобов'язання поставити в майбутньому певну кількість певного фінансового інструменту за обумовленою ціною	Зобов'язання
Ф'ючерсний контракт	Біржовий договір між продавцем і покупцем про купівлю-продаж певної кількості/суми певного фінансового інструменту у визначений час та на визначених умовах в майбутньому, з фіксацією цін на момент виконання зобов'язань сторонами контракту.	Зобов'язання
Опціонний контракт	Договір стандартної форми, який засвідчує право, а не зобов'язання придбати (опціон «кол») або продати (опціон «пут») певний базовий фінансовий інструмент за ціною виконання на певну дату в майбутньому.	Право
Своп	Договір про одночасне придбання і продаж (обмін в майбутньому платежами відповідно до умов договору) одного і того ж фінансового активу або зобов'язання на еквівалентну грошову суму, за якої обмін фінансовими умовами забезпечує сторонам угоди певний вигащ, неможливий за інших умов.	Зобов'язання

застрахувати своє майно і майнові права. При цьому страхування здійснюється добровільно за рішенням загальних зборів кооперативу, якщо інше не передбачено законами України;

- частиною другою статті 11 Закону України «Про фермерське господарство» [21], згідно з якою новоствореним фермерським господарствам та фермерським господарствам з відокремленими садибами на безповоротній основі надаються кошти Українського державного фонду підтримки фермерських господарств на страхування фермерських господарств.

Зазначені вище документи є основою для розробки Державної програми забезпечення підтримки страхування в агропромисловому комплексі України.

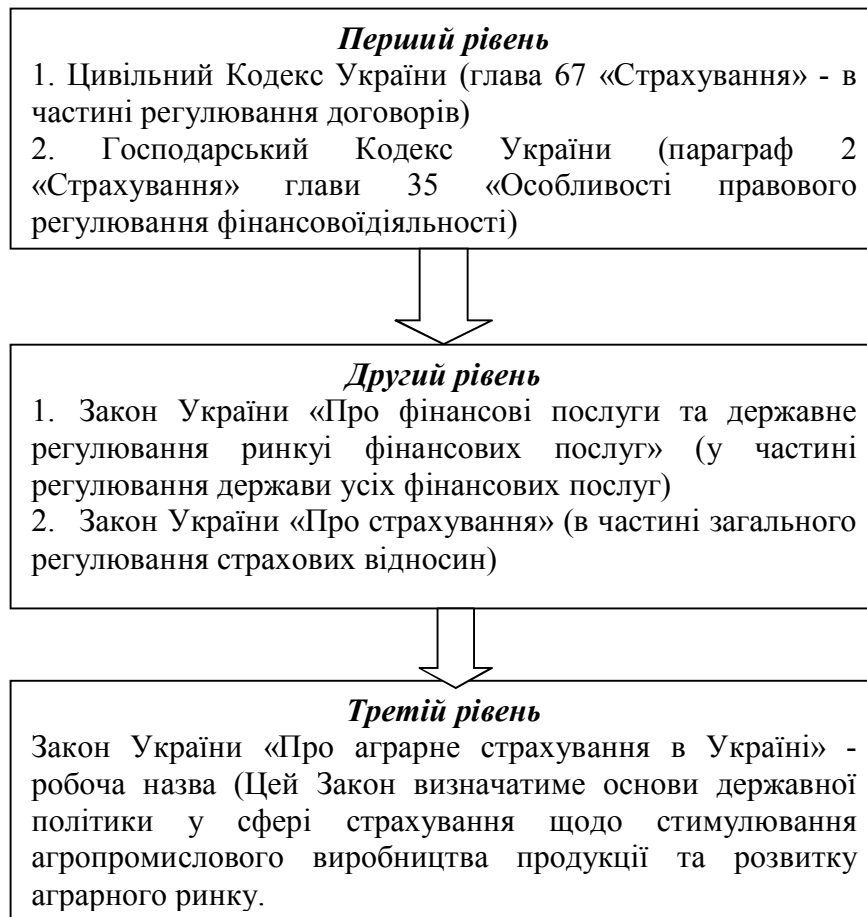
Програму доцільно схвалити на рівні акту Кабінету Міністрів України, а розробниками можуть виступити центральні органи виконавчої влади, до повноваження яких входять питання державного регулювання аграрного сектору економіки та страхування.

В даній Програмі доцільно описати взаємозв'язки учасників системи хеджування ризиків АПК, передбачив-

ши розробку окремого законодавчого акту, що регулюватиме відносини у сфері агропромислового страхування. Зокрема, Національним Науковим Центром «Інститут аграрної економіки» в рамках проекту ЄС «Вдосконалення управління ризиками фермерських господарств та малих і середніх господарств в аграрному секторі» розроблений Проект концепції розбудови системи аграрного страхування та підготовлений проект Закону України «Про аграрне страхування в Україні» [22]. Місце цього закону в системі нормативно-правових актів України можна визначити на рівні який представлений на рис. 1.

Проте введення в дію даних нормативно-правових актів ще залишається у майбутньому.

ВИСНОВКИ і перспективи подальших досліджень у даному напрямку. Сучасний стан розвитку ринку хеджування ризиків агропромислового комплексу диктує потребу у формуванні комплексного підходу до його розбудови. Комплексний підхід передбачає визначення та законодавче оформлення взаємодії усіх учасників

Рис.1. Рівні визначення взаємозв'язків учасників системи хеджування ризиків агропромислового комплексу

агропромислового страхування – підприємств, страховиків та держави.

За нашим переконанням, розробка та впровадження Державної програми забезпечення страхування в агропромисловому комплексі України надасть змогу підприємствам уникнути окремих ризиків чи суттєво послабити їх негативні наслідки.

Отже, розвиток правових умов хеджування ризиків в агропромисловому комплексі України є перспективним напрямком подальших досліджень і потребує розробки новітніх підходів до запобігання прояву негативних змін, які дозволять забезпечувати необхідний рівень ефективності господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голембиовский Д. Стратегии управления ценовым риском (на примере экспортоориентированных предприятий) / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://www.hedging.ru/stored/publications/535/download/pricerisk.pdf>

hedging.ru/stored/publications/535/download/pricerisk.pdf

2. Ціновий ризик / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://www.creditsvit.com.ua/cinovij-rizik/>

3. Кудрявцева М. Г. Оценка ценового риска на основе индивидуальных стратегий: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.10 / М. Г. Кудрявцева. – М., 2004. – 131 с.

4. Маршалл Джон Ф., Бансал Випул К. Финансовая инженерия: Полное руководство по финансовым нововведениям: Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 784 с.

5. Гвоздюкова С. М. Складові інвестиційного ризику та інструменти мінімізації його впливу на діяльність страхової компанії / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/handle/123456789>

6. Закон України «Про об'єкти підвищеної безпеки»: Закон України від 18.01.2001 р. № 2245-III

7. Закон України «Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінки відповідності»: Закон України від 01.12.2005 р. № 3164-IV

8. Закон України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»: Закон України від 05.04.2007 р. № 877-V

9. Про введення в дію Державних гігієнічних нормативів «Норми радіаційної безпеки України (НРБУ-97): Постанова Міністерства охорони здоров'я України від 01.12.1997 р. № 62

10. Про затвердження Правил Національної системи масових електронних платежів: Постанова Національного банку України від 10.12.2004 р. № 620

11. Про затвердження Вимог до оцінки безпеки атомних станцій: Наказ Державного комітету ядерного регулювання України від 22.09.2010 р. № 124

12. Державна програма розвитку українського села на період до 2015, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 року №1158.

13. Цивільний Кодекс України / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

14. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>

15. Податковий кодекс України / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

16. Закон України «Про страхування» / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>

17. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства в Україні» / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>

18. Указ Президента України № 890/2007 «Про деякі заходи щодо розвитку ринку зерна» від 18 вересня 2007 року / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/890/2007>

19. Закон України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» / [Електронний ресурс] // Режим

доступу до матеріалів: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2114-12>

20. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80>

21. Закон України «Про фермерське господарство» / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80>

22. Правдюк Н. Л. Управління цінovими ризиками в банках при обслуговуванні агроформувань / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/VSnau/2011_1/1Pravduk.pdf

23. Господарський Кодекс України / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>

24. Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринку і фінансових послуг» / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>

25. Супрович Г. Сутність хеджування як методу зниження фінансових ризиків / [Електронний ресурс] // Режим доступу до матеріалів: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ecan/2010_6/pdf/suprovych.pdf

REFERENCES

1. Golembiovskiy D . Strategii upravleniya tsenovym riskom (na primere eksportooryentirovannykh predpriyatiy) / [Elektronniy resurs] / / Rezhim dostupu do materialny: <http://www.hedging.ru/stored/publications/535/skachat' / pricerisk.pdf> (ru)

2. Tshnoviy rizik / [Elektronniy resurs] // Rezhim dostupu do materialny: <http://www.creditsvit.com.ua/cinovij-rizik/> (ukr)

3. Kudryavtseva M. G. Otsenka tsenovogo riska na osnove individual'nykh strategiy: dis . ... Kand . ekon . nauk: 08.00.10 / M . G. Kudryavtseva . . . M, 2004 - . 131 s . (ru)

4. Marshall Dzhon F., Bansal Vipul K. Finansovaya inzheneriya: Polnoye rukovodstvo po finansovym novovvedeniyam: Per . s angl . - M.: INFRA - M , 1998 - 784 s . (ru)

5. Gvozdyukova S . M . Skladovni investitsiynogo riziku ta instrumnti mnnmhzatsnn yogo vplivu na dnyal'nost' strakhovoi kompanii / [Elektronniy resurs] // Rezhim dostupu do materialiv : <http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/handle/123456789> (ukr)

6. Zakon Ukraini «Pro ob'kkti pndvishchenoi bezpeki»: Zakon Ukraini vnd 18.01.2001 r. № 2245 – HH (ukr)

7. Zakon Ukraini «Pro standarti, tekhnichni reglamenti ta protseduri otsnki vndrovidnosti»: Zakon Ukraini vnd 01.12.2005 r. № 3164 – HV (ukr)

8. Zakon Ukraini «Pro osnovni zasady derzhavnogo naglyadu (kontrolyu) u sferi gospodar's'koi dnyal'nosti»: Zakon Ukraini vnd 05.04.2007 r. № 877 – V (ukr)

9. Pro vvedennya v dnyu Derzhavnikh gngkchnichnikh normativiv «Normi radnatsiynoi bezpeki Ukraini (NRBU -97): Postanova Mnnsterstva okhoroni zdorov'ya Ukraini vnd 01.12.1997 r. № 62 (ukr)

10. Pro zatverdzhennya Pravil Natsional'noi sistemi masovikh yelektronnikh platezhiv: Postanova Natsional'nogo banku Ukraini vnd 10.12.2004 r. № 620 (ukr)

11. Pro zatverdzhennya Vimog do otsnki bezpeki atomnikh stantsiy: Nakaz Derzhavnogo komitetu yadernogo reguluvannya Ukraini vnd 22.09.2010 r. № 124 (ukr)

12. Derzhavna programa rozvitku ukrains'kogo sela na period do 2015 g., zatverdzhena postanovoyu Kabinetu Mnnstriv Ukraini vnd 19 veresnya 2007 roku № 1158 (ukr)

13. Tsivnl'niy Kodeks Ukraini / [Elektronniy resurs] // Rezhim dostupu do materialiv: [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15\(ukr\)](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15(ukr))

14. Zakon Ukraini «Pro tsnnpn paperi ta fondoviy rinok» / [Elektronniy resurs] // Rezhim dostupu do materialiv: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15\(ukr\)](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3480-15(ukr))

15. Podatkoviy kodeks Ukraini / [Elektronniy resurs] // Rezhim dostupu do materialiv: [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17\(ukr\)](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17(ukr))

16. Zakon Ukraini «Pro strakhuvannya» / [Elektronniy resurs] // Rezhim dostupu do materialiv: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80\(ukr\)](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80(ukr))

17. Zakon Ukraini «Pro derzhavnu pndtrimku snl's'kogo gospodarstva v Ukraini» / [Elektronniy resurs] // Rezhim dostupu do materialiv: [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1877-15\(ukr\)](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1877-15(ukr))

18. Ukaz Prezidenta Ukraini № 890/2007 «Pro deyakn zakhodi shchodo rozvitku rinku zerna» vnd 18 veresnya 2007 roku / [Yelektronniy resurs] // Rezhim dostupu do materialiv: [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/890/2007\(ukr\)](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/890/2007(ukr))

19. Zakon Ukraini «Pro kolektivne snl's'kogospodars'ke pndprikmstvo» / [Elektronniy resurs] // Rezhim dostupu do materialiv: [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2114-12\(ukr\)](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2114-12(ukr))

20. Zakon Ukraini «Pro snl's'kogospodars'ku kooperatsiyu» / [Elektronniy resurs] // Rezhim dostupu do materialiv: [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80\(ukr\)](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80(ukr))

21. Zakon Ukraini «Pro fermers'ke gospodarstvo» / [Elektronniy resurs] // Rezhim dostupu do materialiv: [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80\(ukr\)](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/469/97-%D0%B2%D1%80(ukr))

22. Pravdyuk N . L . Upravlnnya tsnovimi rizikami v bankakh pri obslugovuvanni agroformuvan' / [Elektronniy resurs] // Rezhim dostupu do materialiv: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/VSnau/2011_1/1Pravduk.pdf (ukr)

23. Gospodars'kiy Kodeks Ukraini / [Elektronniy resurs] // Rezhim dostupu do materialiv: [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15\(ukr\)](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15(ukr))

24. Zakon Ukraini «Pro finansovni poslugi ta derzhavne reguluvannya rinku n finansovikh poslug / [Elektronniy resurs] // Rezhim dostupu do materialiv: [http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2664-14\(ukr\)](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2664-14(ukr))

25. Suprovich G. Sutchivst' khedzhuvannya yak metodu znizhennya finansovikh rizikiv / [Elektronniy resurs] // Rezhim dostupu do materialiv: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ecan/2010_6/pdf/suprovych.pdf (ukr)